

Pridplata na ciju god 3 for., na pol god 1 for. 50 nov., na četvert. 75 nov.
Za Srbiju 80, 15, 7 1/2 groša. Izlazi svake Nedjelje jedanput.

Pisma svakoversna predmeta molimo na uredništvo utati.
Neprijetna neprimamo.

God. I. U Kalači

U Sridu 28. Prosinca 1870.

Broj 42.

POZDRAVA.

Bunjevcem i Šokcem o Novoj Godini!

Neka Vam govore drugi — što jim volja na jezik naložila bude, mi će mo vam samo uvijek to govorit: da budete i ostanete Bunjevci i Šokci, da se ne odkidate onog krasnog vienca slavenske obitelji, krasan je to vienac jel mu koren utiče čak u slavno doba Rimljanah i Grkah, koji su obraženostju i vlastju svojom sav sviet obsjali, pak u nizu njegovom nalaziš junakah, koji su osvitlali oruže rimsko i Grčko — Magjarsko i Nimačko, nalaziš Velikašah — koji su sjali na Rimskom i Grčkom prijestolju a nimačko i magjarsko kriepostnih svojih djeli podupirali — nalaziš muževah koji su na polju gradjanskom i erkvenom u najvećih Dostojanstvah sjali — Bunjevci i Šokci po lancu tom — jednom krvljom, jednim kostima priveziva te se onim plemenu čovičanstva Eurepevskog — koji je oružem junačkim na istoku i jugu sebi dugu i široku domovinu od crnog do senjskog mora osvojio, i sve do danas medju sto nasilja sile varkom i lažom oružane zadržao, latansko, germansko i slovensko pleme je pozvano da u Europi gospoduje, Bunjevci i Šokci ovim trećem spadaju, po svojoj krvi, po svoji Djedovi — po svojim jeziku, ako se od tog plemena odeipite, onda će vam krv osahnuti — onda će vam Djedovina se dokinuti — onda će vam se jezik izkoreniti, a gdi neima krvi, neima djedovah, neima razgovora, tamo neima života već tog mjesto za-

uzme smrt, gdje um neumuje, srce neosića, a gdje um neumuje tamo nemože biti ni duševnog ni tvarnog razvitka i napridka, dakle nemože biti blagostanja, a gdje srce neosića, tamo ljubav neogranjiva nerazgrijava, a gdje ljubav nerazgrijava — tamo se nerazvija cvat — niti razte plod života t. j. čovik se ne spori, dakle vi Bunjevci, vi Šokci, ako želite u vašem obiteljskim životu blaženi — u društvenim višti i umjetni — u gradjanskom izobraženi i ugledani — u duševnom znanostju, u tvarnom bogatstvom obkoljeni u obće čovičanskom plodni biti, to se nemojte ciepati od vašeg stabla, Slovenah — Djedovah, odkojiste duh i tielo — krv i jezik razum i volju baštinili, jel će te proći ko grana stabla odsičena da će te skoro uvenit — i sav narodni život će iz vas izamrit. Pogledajte na vaše učene koji su vas ostavili, i vidiće te da neimaju života, poklem su odkinilise porikla bunjevačkog ili šokačkog, ne žive već vene, neimaju pravog duha magjarskog jel ji nije majka magjarska rodila, neimaju bunjevačkog jel su prid svietom svoju Majku zatajali, a poklem je u 4-toj božjoj zapoviedi upisano: da ko mati svoju nepoštiva, neće biti duga života, to se mora na njima izpuniti — jel neće imati ploda, paće bez korena s ovog svieta otići jel će taki bodljivi — plod doneti, koji je sličan onom trnu — kojeg srbskim imenuju — pa ni koza ga još neblaguje, dakle od svake živine priziran ostaje, i ovi odhranjivaju se, njegu ju se, al riedko se jim roditelji raduju, još riedje komšie i prijatelji, pravog brata i pobratima nesteku — jel pravog u duhu

značaja neimaju, poriklo tako vene — pa na skoro uvene. Al evo sjaset poturicah koji na sve grlo viču : da rod naš želimo s Magjarom omrazit, sačuvaj nas Bože! Magjara nitko tako nepoštiva ko ja, posli Slovena prvi je na svijetu pridamnom čovik, medju njih dvojice želio bi sviet podielit. Al niti magjara oču niti roda da gubim — već oču daji pobratinstvom srodim, želim da magjar uči bunjevački — ipak nikad nepostane Bunjevcom, jel Bog je i ovog i onog stvorio, i dao je onom magjarski a ovom bunjevački duh, bunjevački duh neosićase kod kuće u magjarskom tielu, a magjarski u bunjevačkom tielu, zato niti će mu misli niti čuvstva, ni pamet ni srce ni razum ni volja — u prirodnoj čistoći se pokazivati. Zato ni po se, ni po obitel ni po občinu ni po državu neće tako koristan postati — košto bi postao — daje bunjevački duh u bunjevačkom, a magjarski u magjarskom tielu ostao, a bunjevac neka uči magjarski al nikad nepostane magjarom — jel ako jezik jedan drugog neznadu, jedan drugog misli i čuvstva nepoznadu, nikad neće biti vierni pobratimi i prijatelji. A to moraju biti, jel su sinovi jedne domovine, jedne županije, jedne občine gradjani — jedan kruh jidu, jednu vodu piju — jednim suncem se prosvjetljivaju i jednom tamnostju zakrivaju, moraju učiti, međusobno svoje jezike, jel ako nisu sinovi — jedne domovine a ono su komšie, na jednom ataru se stižu u znanosti, u umjetnosti u trgovini — u zanatu u poljodilstvu — dakle razlozi svi životni odlučivaju i jednog i drugog, bio ma kakve zvanie da međusobne jezike nauče, dakle pišu i govore.

DOMAĆI POSLOVI.

Delegatie.

U Magjarskoj su pročitali visoki odpis Njeg. Veličanstva po kojim se milostivo potvrdjiva dozvola obćem ministarstvu : da potrebe za miesece siečan i Veljaču spadajuće i donle odbavlja: — dok se proračun za 1871. godinu priložen končano pritrest i uzakoniti nebi mogao — a u Nimačkoj su do znanja primili poruku magjarske Delegatie : da je odabrala šestoricu kojima — je prigledanje oprave i priprave vojne povierila. Nije sumnje daće i nimačka uz to pristat, pa će zatim Delegati priko svetacah dokji Predsjedništvo nesazove opočivati.

O čem se bave na Saboru?

16. Pros. Na dnevnom reduje osnova zakonska kojom se dozvoljava finacialnom ministaru : da četiri miliuna uzajmi onom Savetu gradjiva, koji je državnim načinom odabran : da novo uredjenje Pest-Budima priuzme, i one okrugle sokake — izvede — koji se za prvostolnicu snuju — da se očisti u liepoti povisi : zdravim zrakom nadari — sredotočni saborski sbor priporučuje osnovu zakonsku da se primi, dočim V. razred po svojim izvjestiteljju g. Hornu kani sabor nagnuti : da je obbaci — prepirka je dosta oštra bila, ipak osnova većinom od 171 glasa je za osobeno pritresanje primljena.

19. Pros. Pritresali su osnovu zakonsku — koja

državnu izključivu prodaju duhana na jednu godinu poduljiva, maloji koji bi želili sadanju prodaju duhana i na dalje u okovu ostaviti, al poklem nebi znali taj dobit — s drugovrstnim prihodom naknaditi, zato su prinudjeni za uzdržanje zabrane votirati. Znamenito je što je primetio g. Ivanka : da kad već država na nama posli 100 fr. 300 fr. dobiva, barem da duhan nekvari već za skupe novce užitan prodaje. Isto tako su primljene osnove, koje se ticaju prihodna poreza i kućarine. Mnogima zastupnicima neće se dopadat : što su u Deakovom klubu odlučili sjednice od 10 pre p. do 4 sata po podne povući, poslanici osičaju da vrijeme prolazi, a odnošaji gradjanski u državi neuredjeni ostaju.

20. Pros. Poračun za 1871. godinu položen je na stol saborski početkom jesenskog zasjedanja, al poklem vrijeme nije doteklo na njegovo pritresanje, zato — premda su nikoji od opositie tvrdili : da ministarstvo — ovim načinom kani uvesti običaj : da se proraručun uvijek kasno saboru pristavlja, i priko vrata razmatra, buduć gladna usta nečekaju — tribalo je ministarstvo na dva miececa ovlastiti, da može porez kupiti, i trošiti.

Hrvatski Sabor.

12. Pros. Kada je privrimena uprava Fiumanska opravljana onda su u saboru Hrvatskim bez i kake razprave uz osnovu po magjarskom saboru snovanu pristali — sad g. Brlić pita Preuzvišena Bana : zašto se Rieka Hrvatsko-magjarskom obalom imenuje, i želi da se pisma koja se na ovaj poso povlače, saboru predlože. 13. Pros. g. Zlatarović u ime vlade odvratja g. Vukotinoviću : da je ravnateljstvo svoj obzir imalo na mnogovrstne činjenice državnog života — radi čega je predložilo saboru osnovu preustrojenja županijah i obćinah, nedrugčie već gotove su osnove — kojima bi se stamparia i zadruge uredjivale.

Zombor, 16. Pros. Dne 12. i 13. t. mjeseca se držaše županijska skupština, na kojoj izvan stvarih obćin, kao zanimive dvie stvari nam se ukazaše. Odmah s početka predstavi predsjednik, prvi podžupan viećanju sbora, kao važnu stvar, prisežnika županijskog (megyei esküdt) L. M. koju ovako predade : Prisežnik L. M. u S. B. u istoj dvorani bijaše i s družu veseljaše se, gdje se nadje i neki odslužit vojnik M. Ovaj vridjaše riečom prisežnika, koji nebi lien ustati, i dade mu zaušnicu. Kada se prisežnik kući krenu, opomene ga njeko, da M. ima pištolj kod sebe i da će ga napasti. Naoto se prisežnik vrati natrag i izkaše pištolj, a kada ga onaj nethijaše mu dati, prisežnik mu opet izmjeri pljusku, uze mu pištolj, dovede iz blize obćinske kuće tri momka i zapovjedi jim, da istoga vode obćinskoj kući, on ga putem bičem šibaše, dade mu gvoždje metnuti na noge, i baciti ga u tamnicu. Kada se je dogadjaj javio uredu podžupanskomu, ovaj prisežnika obustavi od službe (suspendira ga). Ovako je predsjednik predstavio stvar. Nato se čitaše moljbenica od više jih podpisana, koji mole, da bi se prisežnik, kao pomnjiv, točan i umjetan službenik, postavio natrag u službu. Zatim se čitaše svjedočanstvo poglavarstva S. B., u kojem se dosluživ vojnik M. stavlja kao pijanac i prvi svadjalica u varoši. Sada se podigne odbornik D. Zuljevich i reče uz prisežnika, da bi se obustava od službe smatrala za kaznu prisežnika, koja bi dovoljna bila za pogrešku, i da se dakle prisežnik stavi natrag u službu. Za njim ustane J. Széchenyi vrhovni

škal županijski proti prisežniku i očitova, da on nemože biti uz predlog Zuljevicha, jer on djelo prisežnika smatra za zlorabu sa vlašću službenom, i za to bi htio, da se ciela stvar, ujedno sa pjesmeni sudu predade. Poslje njega usta sam prisežnik M. i nastojaše dokazati proti vrhovnomu odvjetniku, da je on u ovom slučaju ne kao osoba službena, već kao osoba privatna djelovao, kao ovakvi se je branio proti nasilju. Primjetnu naoto predjednik, je li i kao osoba posebna doveo sluge i dao ga okovati i zatvoriti? i da nemože nitko u svojem poslu sudac biti; i pozove sbor, da izjave, ili će predlog Zuljevicha, ili Széchényije primiti. Većina se odluči za predlog Széchényije. Tako je i pravo. Neka je osobna sloboda pred svakim sveta; neka ju nitko vridjati neusudjuje se; neka je zakon zaštitnikom i najnižjega građanina, a to u svakom pogledu.

Druga zanimivija stvar bijase izvješće vieća županijskoga o stanju nastave i uzgoja u školah pučkih u Bačkoj. Buduć se je odlučilo, da će se isto u svaki jezik naše županije prevesti i tiskati dati, i da će se poslati občinam, školskim odborom, svećenikom i učiteljem, da bi svi upoznali, kako stojimo u ovom obziru, i što nam valja činiti, da nam školska stvar napreduje, što će jedino duhovnom: imatće i uredničtvu ovoga lista prilike istu viest i svojim čitaocem u punom obsiru doneti, zato ju prilazim; samo ću njekoje navesti. Gdje izvješće ob odnošaju bavi, koja kako narodnost škole pohadja, u tom bunjevce i šokce najstražje nalazi: njeva bi djeca najljepije pohadjala školu, i kada izreče odnosni broj, koji je, ako se dobro opominjem, 63 t. j. da od svake stotine djece 63 neidje u školu, dakle više neidje, nego što idje, — kada se — kažem — ovi broj izreče, a odbor u smjeh. Valjada sam se i sam smijao, da me nepoznanu, da sam bunjevac. Zašto da se odbor smjejaše, nebi znao kazati, i mene isti smjeh nemilo dirnu. Neznam, kako je sdušno odbor školski statistično svoje izvješće skupio, ali moram pripoznati, da smo u školskoj stvari veoma natrag, i da smo zaslužili, da nas izsmieju. Isto izvješće, po kojem su niemci najpompnijiji u pohadjanju škole, ovoj okolnosti prepisuje, da su niemci i u blagostanju tvornom najnapredniji: pa ako je i istina, da i drugih uzroka ima, radi kojih je blagostanje kod niemcah veće, nego li kod nas, ipak pripoznati moramo, da je medju svimi razlozi ovo prvi, što su t. j. oni prvi u pogledu nastave i obuke. Hoćemo dakle, da snjimi korak držimo u napredku tvornom, imamo se s njimi nadticati navlastito i u pogledu obuke i uzgoja omladine. Za to svaki bunjevac i svaki šokac, koji napredak i boljak roda svoga na srdcu nosi, ovdje neka je revan. Svaki pojedini treba neka nastoji, koliko je na njem, da nam se škole što shodnije uredjuju, da nam se učitelji što bolje plaćaju, jer ćemo samo tako za škole naše dobiti muzeve rovne i umjetne, i da djeca što pomnijije pohadjaju školu. Glavnina, koju u školsku stvar polažemo, ona će nam donositi najveću kamatu.

KUĆNI POSLOVI.

Iz Žumberka 14. Prosinca. U mnogoštovanim „Bunjevačko Šokačkim Novinam“-a broja 36. na — dopis iz Almaša, u pogledu držanog učiteljskog zbora u Mohaču, u kom se dopisu pri kraju navodi: „kakva bi to sramota bila u devetnajstom stolitju viditi Sveštenika u dugačkoj reverendi pešice putovati,“ imadem čest istomu dopisniku odgovoriti ovako:

G. Dragutin Gruić prota Mohački odpustio jest okružnicu, u kojoj sve Sveštenike i učitelje kojima prosveta naroda srbskog na srdcu leži, — u zbor, koiće se 15/27. Rujna t. g. u Mohaču držati, poziva; a Obština — ma preporučuje, da svaka svomu svešteniku i učitelju bezplatan podvoz i trošak — dade. Poglavarstvo Šumberačko za podvoz učini naredbu, al narod razuzdan, — pak onaj koi je bio naredjen da vozi to neposlušna; i tek ono jutro kad mi tribalo putovati, kroz maloga kneza doznam da podvoza nemam; a u hitnji kola naći u stanju bio nisam. Srdce mi zadrkće, a plamenom buktajuće grudi za prosvetom naroda Srbskog takose napnu, — da sam sebi odoliti nisam mogao; pomislim, kadje Hristos-Spasitelj kao Bogočovik sa svojim učenicima, da bi po svuda božanstvenu svoju nauku rasprostreo, — mogao pišice putovati; to zašto ja kao njegov služitelj manji od mravka, — u tom djelu nebi mogao pešice putovati; zato uzmem kišobran u ruku i u ime Božje uputim se pešice, i za 2½ sata prispem u Mohač. Zarko sunce baš mi u čelo uprla svoje zrake; no ni žarkost sunca, nit lijući sa čela znoj kao vremešnomu čoviku nebi mi teretno; jer mislimi o prosveti i napredku naroda srbskog obte-rešen, — učinimi se: da ni pol sata putovao nisam. Pitam vas g. dopisniče; jesam li se imao zato od koga sramotiti? i je li se sotim moja čest okrnjila? Pa šta velite, još ni crveni pojas skinuo nisam baš da pokažem drugima za primer. — Ni jedan sveštenik pa ma u tridesetom stolitju to bilo, neka se toga ne stidi gdi se o prosveti i napredku naroda svog radi, — pa makar i pužečki isao. A naprotiv toga, neka se svaki sveštenik bilo u dugačkoj reverendi ili bez reverende stidi — i srami — oni stvarih, — koje se za sveštenika ne pristojie — ako ji radi. —

Gospodine dopisniče! Kadbi i drugim sveštenicima kao što meni prosveta i napredak svog naroda na srdcu ležala, zaista nebi u zboru samo četvrti deo prisustvo-vao. — Velim, kadbi svima — kao što vidim vami koi tako umstvjete — prosveta naroda srbskog na srdcu ležala, zaisto i u napredak za 100. godinah onde bi bio, gdi je prije 900 godinah bio, t. j. u tami — i neznanju — čamio bi.

Dalje, želio bi od vas to, da kadgod budete kakovi dopis stavili, to — da vaše ime podpišete, kao što evo i ja moje podpisujem.

Petar Mirković,
predsednik zbora.

Javna zahvala.

Svojkolikoj vrednoj Daljočkoj obštini, koja mi je iz žarke ljubavi prema osobi i revnoj službi mojoj radostnu počast izkazala: pri izboru župnika svoga 11-a rujna ove godine jedno dušno nepozvana za me stojala i uz ovelike troškove iz svoje šokačke sredine s molbenicom preko 270. posjednikah podpisanom, selskim pečatom potvrđenom i u ime 2000. dušah sastavljenom poslanstvo iza primljena na brzojav odgovora Nadvojvodi Albrechtu u Beč slala, — doduše još sveudilj ko nijedna pučka obština, do uskorih boljih vremenah, neuspjela, nu — tim jasno dokazala: da joj nije danas svejedno, bio joj duhovnim pastrom Magjar, Švabo, Kinez il Karavlah, već i ona poput nebrojnih naših slavjanskih občinah u Ugarskoj po Božjem i svom narodnom pravu tamo sniera, da se iztrgnemo iz ubitačne čeljusti tudje samovolje, da i Šokac želi znati, tko će mu voljno i savjestno za plaću služiti, u domu Božjem i školskom

šokački jezgrovito i trezno besjediti, njegov rod ljubiti i štiti; — usljed dopisa u 39-om broju „Bunjevačkih i Šokačkih Novinah“ iz Daljoka pod danom svete Kate stampana, u kom se prosto šokačko serce i mojih slabašnih za 14-mjesečna tamo kapelanovanja moga ukazanih djelah, poslje tolikih godinah milo sjetilo i javnosti štovanoga čitajućeg občinstva predalo — u znak harnosti i iskrene prama rodu u Ugarskoj momu viek zasvjedočene neograničene ljubavi, kojom me ljubio djegod sam bio, srdačna javna pred Bogom i svietom budi ovim izrečena hvala!

Na osminu neoskvrnuta začeca Bogorodičina 1870.
Blaž Modrošić,
žumberački kapelan.

NOVOSTI.

— **Pruski domobranci** — konjenici još ne uzvati, svisu uzvani i na način pešaka vizbajuse — da jih u gradovi zaminu — jel svi domobranci pišaci odputovaće u Francusku.

— **Ruska vlada** odredila je 3.896,376 rubelah za utvrđenje gradova.

— **Nimacko novo carstvo** štoće ga Pruski kralj uzpostaviti čudno se osvitlava: G. Bebel i Liebknecht što su proti osvajanja pruskog i novog carstva govorili, kao veleizdajice zatvorenisu.

— **Englezki listovi** jedno glasno tvrde: da je Paris još za tri miseca osiguran ranom. Dakle rat još tri miseca baš mora trajat — jel Paris samo gladju može se osvojiti.

— **Sad spas francuske** zavisi od ova tri generalah Bourbaki, Faidherbe i Chansy — ako od ovi tri koji dopre do Parisa, onda su nimci obrali bostan — jel će du medju dvi vatre biti stisnuti.

— **U Lineu jedan bekria** pijo je na tu kontu, da će kad se ponapije pobići — al mu nije pošlo za rukom. Mijanžia opaziv namiru skinemü kaput i svoj stari mu u pazar dade — ipak poslise tužan siti: da je u kaputu 40 fr. zaboravio — al bekrii nije više u trag unišao — valja da je time štogod naknadio — što je dosad na miri gostima odkido.

— **U Hold-Mezö-Vašarhelju** je občina odlučila: da će svoje o buni onemoćene domobrance (honvede) sama izdržavat. Za slidbu dostojan primer.

POGLED U VILAJET.

Tako nam se čini: da sviet već počima osiće nepovoljno stanje prikršenja načela — po Isusu za obstanak društveni stavljena, to je pokornost, kojem je mudri sviet oprevrgao samovoljnost. Rusi se već u naprid — premako se konferentia nije sastala taru, šta će biti ako ta njevu želju ne izpuni, grdna sramota po jednu veliku vlast: povući se. Prusi scine da će po nji najsigurnie biti ako će Luksenburg u posed uzeti.

Neka gleda sad sviet kome će vierovat, i komeće se povierit. Kad je u sriednje doba strast sirove sile vladala, barem je bllo taki crkvah i namastirah gdje je progonjena nevinost, a bila je Papina vlast, kuda se je pravda uteći mogla. 17 i 18 vjeka Švajcarska i Englezke služile su barem zaštitom, al sad zalud će jaukat nevinu, badava uzdisat pravedni — nigdi posluha neće naći. To je nimacka civilisatia po čoviečanstvo stekla. — Francuska od 21 do 40 godine svakog pod oruže stavlja još

i onog kose prije izkupio. Rusia, Italia, Turska bez iznimke svako mužko u vojnu uvrstjavaju, što su u Austro-Ugarskoj već 1868. god. uveli, to vam je blaženstvo što osiće učen — i prost, svećenik i učitelj, umjetnik i trgovac, Zanatlia i poljodilac, da mora svoje zvanie prikinit pak vojnu odiću obući to je blagodat, kojeg vam je stvorila nimacka mudrost Švabska izobraženost. Za čiji stopa da ostaje ruševina, diviačina i grdoba to, nećemo mi da tvrdimo: već uputjivamo naše čitatelje — da poslušaju nimca u „Köll. Zeit.“ 18. Pros. pod naslov. Versailj. 14. Pros. što piše — on sam očituje da što je u Versailju — i okolo Parisa liepo ukusno i ugodno bilo, to je sve porušeno — i daće Paris barem 10 godina potriebovat, da se od poraza sadanjeg oporavi — a šta će biti ako se navala začme — koja stoji u izgledu posli 10—15 danah, kada dospju ždralovi topovski, i sve sile koje se sad po nimackoj kupe. Tako žele prusi začet ratovat da Paris — ko klupće obkole, po svih stranah Francuske se ras-tru i svaku prigodu oduzmu francusom nove sile izvijat, jel se straše, da ako tako uztraja košto je pošlo — da je u Lilli armadia od 100,000 u Bretagni od 60,000 — i one dvie Loarske stvaraju, to bi moglo po njih opasno postati — vele da čeljad izbignivaju iz Parisa, al su nimci tako milosrdni — da ji natrag odhajkaju, tuže se nimci da silni francuski častnici nedrže rič poštnu, koju su dali da neće proti nimacah se boriti, al to neće da očituju: što ni oni s kraljom Villimom nisu svoju rič održali, i kad su Napoleona nadvladali — nisu kako po svietu trubiše kući se povratili, već i priko zime na hrani francusah ostali — tako misle sad ti oficiri da ni oni nemogu dalje u nimackoj bezposleni ostat, već akoje moguće izbavitse da takog: koji je rič prikršio pomognu s vrata svoje domovini stresti.

NAŠA ČITANICA.

Društvo Svetog Jeronima u Zagrebu.

Tilo triba rane i odiće a duša nauke, i obuke, nije pravo da se jedno ili drugo gladom ili zimom mori. Našaje dakle briga svakom svoje pripraviti. Tu ranu i odiću koju tilo potribuje nije Bog u jednom stvoru ostavio, već je u neizbrojene stvorove postavio. Pa još i to naredio: da tu ranu i odiću koju razni stvorovi tilu našem pri-našaju, svaki čovik po svojim ukusu spravlja, i oprav-lja, i buduć je ovaj umitni nego-onaj, zato tko miluje što je dobro — i slatko — taj gleda kakoće od onog pri-miti, odtud je proizašlo: da se jila raznim načinom sprav-ljaju, odiće po ukusu, i podnebja potribi kroje i šiju. Dakle to nemože drugčie biti ni s naukom i s obukom duše. Da ova po gladu neuvence, ne oslabi, ne zatupi — a srce ne osiravi, i opornost ne obuče, valja dusi nauke i obuke tražiti, tu je Bog nami ostavio, baš tako košto je stvari za ranu i odiću obilizio. Plodna i rodna zemljišta nauka čovičjeg je mozag, a obuka srce, odtud izrazte sve ono štoje za zasitjenje pameti i upravu volje nužno. Al košto zemlja koja nije posijana ništa ne rodi što bi čo-viku koristilo, već valja zrno stavana skinit jel iz ham-bara izvadit, pa u zemlju položiti, da se plodni klasi izviju: tako da se znanost, u pamet i čudorednost u srcu urodi, triba iz oni bogati hambarah zrno povadit, kojeće se u glave i u volju kano u zemljište usijati, ti hambari kuda su izkušani i učeni ljudi sime znanosti i čudorednosti shranili — zovuse knjige — koje se u male i veli-

Ovom broju je nadostavljen jedan nadometak.

Nadometak 42-om Broju Bunjevački i šokački Novina.

ke knjižnice izkupljaju, u take knjige postavlja svaki književnik učenjak sve ono : što umi iz svojeg mozga i srca dobro lipo, pravo, za sve štoje duši i tilu čovičanskom potribno izvadit, dakle postavljalisu i oni : koji su već prije hiljadu godinah živili, sve od kolina do kolina, i za nas kano svojim baštinikom sačuvali, što da se umnoža, medju nami razdili, da svaki može crpiti što je njegovoj pameti i srcu potribno, valja knjige pisati i izdavati. No ni sadanji ljudih mozag nije izkipio, ni srce nije odrvenilo, i ovi znadu umovat, i osiće, naravno jedan bolje no drugi, taki umitni ljudi akobi i mogli nepristano govorit — nebi mogo svaki čovik donji dospit, daji prisluša i što lipog i koristnog nauči, radi toga da se i to može u naš mozag prilit, i u srce salit triba pisat, pa knjige šampat, i tako izdavati u toliko primerah : koliko ima ljudih kojibi radi bili svoju pamet i srce od duhovne gladi obranit. Al onima koji pišu baš tako triba živit, hranit i odivat se ko onima : koji kopaju, ili čizme šiju, dakle košto ovima, tako i onima, valja da se njev trud i rad naplati. — No to bi lipo bilo, da je sva potriba već stim odgodjena, — al što se spiše to istom jedan čovik može štiti, pa i to samo na jednom mistu, a želio bi i onaj koji u drugom mistu pribiva štiti, i tako što u mozag i srce nabaviti.

Da se dakle želja i nužda i ovih izdovolji — dao je Bog pa su mudri ljudi i to iznašli : kako se jedna knjiga za kratje vrime u 100—1000, 12,000 primerah može sgotoviti, od gvozdja saliju slova, ta na tablice s onoga spisa u riči pokupe, namažu crnilom, i tako pritiskaju na artiu, što se zove šampati, ili tiskati, naravno da na to prvo triba više ljudi — drugo više koj kakvi stvari, što sve košta novacah, odkud niče onaj trošak — koji je s izdavan em knjigah skopčan, i sbog čega se knjige nemogu diliti već moraju se za novce prodavati. Al poklom knjiga kada su slova jedanput već izkupljena, i na sto hiljadah primerah lako se tiska, zato je naravno : da svaka knjiga s otim jevftinia postaje : što se u više primerah izdaje, odud izvire ona želja kod svakog književnikah : da može što više pridplatnikah za svoje novine ili knjige nabaviti. Al premda više ljudi više mogu i znadu divaniti i učiniti, zato već da se mogu više pridplatnikah steći slažu se ljudi u društvo, da svaki u svojim okolišu — knjige razprostranja, više ljudi znadu i više troška prineti, jel svaki donese po malo — pa tako od malog nastane mnogo, koji trošak triba da se može knjiga izdati. Al buduć ima i takih ljudih — koji imadu želju što u mozag i srce uliti, al baš ni malo novca neimaju : da si koju knjigu nabave — imućni ji se i radi toga u društva sakupljaju : da se knjigah izdavanje olakša, i obća društvena imovina društvenim načinom oveća : pa budu kadri knjige takim siromakom i badava diliti. No ovaki ljudi su u svakom selu ridki koji bi na to spali, van ako su nemarni i neradinji, marljivi su ponajviše u takom stanju: da košto znadu sve ono nabaviti: što jim je za tilo potribno da se to nahrani i zaodije; tako mogu i sve ono pripraviti čim se i pamet uči i srce plemeni, samo neka nije knjiga skupa. Evo dakle uzroci zašto vrli ljudi — svojeg roda ljubitelji, i izkreni prijatelji, sklapaju družine — koje za svoj zadatak priznaju, knjige po učeni i umitni dati napisivat — šampat, izdavati i mogućnijim, prodavati a siromakom badava diliti. Štoga dakle više ljudi stupe u tako društvo, to manji mogu biti godišnji prinosci, jel po mnogi članovi, ako će i mali prinosak

biti, nastaće velika svota, iz koje triba sve troškove odbijati, da se jedna knjiga napiše, štampa izdade, i razprostrani. Tako jedno društvo je sastavljeno 1868. god, pod imenom Svetog Jeronima, kao slavnog učenog Dalmatina i u svetoj Majki crkvi, radi svoje bogoslovske znanosti proslavljena i častnim naslovom otca svete Majke crkve nakitjena. — Društvo je to kako rekosmo ujedinjeno : da knjige za pouku i obuku našeg puka namijenjene, izdaje i ove — na sve strane gdi se našim jezikom govori, i slavenskim srcem osiće razprostranja. Ovo društvo ima svoje utemeljitelje i dili se na tri razreda, dakle osim utemeljiteljah tri fajte članovah.

Da tko utemeljiteljem društva postane triba da na korist društva položi na jedanput najmanje 50 fr. od sebe se razumi : da tko što više metne u tu blagajnu na obraženost pučku odlučenu, biti će mu veća slava, i zasluga prid Bogom i svojim rodom. A tko položi 20 fr. postaje I. reda članom — a tko 10 fr. plati — piše se u II. red a tko unidje s 5 fr. ubrojava se onima I. red a; biližec da se ova dužnost samo jedanput vrši a uživ prava i dara društvenog ostaje. dokonca života Evo tako se steče jedna glavnina, koja ne prikidno nosi svoj plod — a uz to i nemora se na jedanput položiti, već se može priko jedne cile godine platjat i ako je, i kada je tko izplatio, postaje zakonitim članom onog razreda — za kojeg je svotu položio, glavnina ta godišnju kamatu donosi u knjigah — po tom društvu izdanih : i to utemeljitelji i članovi prva reda dobivaju po četiri iztiska t. j. primera oni knjigah koje se izdadu, a članovi drugog reda — dobivaju po 2. iztiska, a oni trećeg reda po jedan iztiskak. Dakle utemeljitelji pa prvog i drugog reda članovi — svake godine mogu i siromakom darove činiti u knjigah — koje suviše dobivaju. — U oni Biskupiah u kojima se i našim jezikom govori, nepoznajemo takova popa, koji nebi mogo u drugi ili treći razred stupiti — neima takog učitelja, koji nebi toliko imovine posidovo, da s jednim drugom nebi kadar bio u treći red se dati upisati. No stvar je očita, koju nebi teško bilo dokazati : da smo po gotovštini onog jezika kog posidujemo slični čoviku oderkam zakrivenom, i radi toga bili popovi — bili učitelji o svakom koraku smeteni nauk — kog smo trudno tekli puku pridavati, ako dakle u tako društvo koje namirava knjige po nas i po naše virne koristne izdavati nestupimo grisiimo proti Boga čiju slavu triba da širimo, i proti puka — koga spas valja da dilujemo. — Ništa ne odaje toli naše puko jezično siromaštvo, ko onaj smija vridan izgovor : da te knjige nerazumimo premda su hrvatski pisane, s tim nastojimo svoje nehajstvo neznanstvo zakriti, što nije drugo, nego grdna laž, jel te knjige nisu naričjem hrvatskim, već ilirskim slavenskim pisane, štoje baš naše rodjeno naričje, što više ako bi komu pravo tužbe spadalo — to bi Hrvati bili, oni bi mogli reći : da sve nerazume jel se knjige po našem naričju pisu, naravno ne tako kako svaku rič izgovaraju u Subatici jel u Katjmaru, al tako kako je govore u Baji, Zomboru, Dalmatii Hercegovini, našoj rodjenoj kolivki, tu knjigu nerazumi onaj — koji je nebi ni onda razumio : da muje istu Subatički ili Katjmarski meštar sastavio, jel nije naučio ni u škuli ni u crkvi mili rodjene svoje matere jezik, zna bunjevački jisti i piti al nezna govoriti. Toje istina da se nikoje riči sad drugčie izpisivaju, nego što su ji prije 100 godinah pisali, kakose popravlja slovnica tako i pravopis ne samo kod nas, već i kod svih drugih izobraženih

narodah, svašta mora napridovati, a jezik osobito svakim korakom kojise na tvarnom ili duhovnom polju učini — drugčie se piše rič, al se izgovara, kako su je i naši didovi izgovarali, ipak to još i tako nije svršena stvar — o tom će se učeni još porazgovarati. Našeg doba je duh; svašta bilo ono dobro ili zlo, po sdruženju stvarati — širiti i uzdržavati. A mi niti duševne niti novčane snage imamo, da tako društvo medju nami ustrojimo — kojeće za naš puk koristne knjige — izdavati, al ni je baš ni nužno — kada sadanji duh triba da sile ujedinjiva, a ne razdijliva. — A ko i mi u to društvo stupimo dobi ćemo vlast, upliv na njegov imati, pa i našim glasom odlučivati — kaki spisi da se tiskaju, i medju virnih razprostranjuju. Di je naša sriča! da smo tako marljivi, i za našu budućnost brižljivi košto su slovenci — koji — su Talianom, i Nimecem izmišani. Njevi virni štiju knjige, i novine, njevi virni postaju članovom društva. Tako jedno pod imenom Svetog Mohora poznato već do 12 hiljada članovah je uzraslo.

To su ljudi koji na sve strane umuju tvore rade, i diluju, a mi bili popovi, bili učitelji skrstimo ruke, pa gledamo kako nam bratja i sestre čame u neznanosti. — Ej bratjo prošlo je već ono vrime: kada su i oni ljudi kruva jili, i lipo se nosili — koji su čitav dan na divanu provadjali, sad se triba zasukat, i zapregnit ako želimo kruha jisti — drugčie je će nas sadanji duh obilježiti, kano dembele i badavađzie, pa će nas ondud izgonit — gdi se naknada zaslugi dili — košto želimo: da poljodilac kosom tako iztraživamo od popa i učitelja, da perom maše, onaj triba da sa zemlje bere ono što je tilu potribno, a mi da iz mozga i srca vadimo, štoje duši potribno. No ko više hoće da o ovom plemenitom društvu nauči taj neka uzme kalendar po tom društvu na 1870. godinu izdan, tamoće posli Dnevnika, na prvom mistu naći obširno i razgovitno toga opisanje.

U naši šokačko-bunjevačkih školah (učionah) neobhodno tribamo pravilno književna jezika.

III. Dopustimo, da nam se u učione uvede šokačkim naričjem pisana knjiga, pa što bi slidilo odtud? slidilo bi, da bi nam školska ditca znala samo onu jednu knjigu čitati, a druge ne. A šta će čitati i učiti u opetovnici (ismétlö iskola)? Zar jedino istu proučenu knjigu? Neznate li, da su nam ditca većinom tako oštroumna, da onu čitanku kroz 2 ili 3 godine učeci, znadu ju gotovo napamet. Sada opetovnicu iliti nediljnu školu moraju polaziti još kroz dve godine, t. j. od 12 — 15. Pitam sada: hoćedu li opet istovetnu samo čitanku čitati, i već toliko putah čuvenu stvar opetovati? pa još ako učitelj nebude umio višto i dositljivo upletjati nove i novije zanimljive stvari, osobito koje se njih ditce tiče, i koje se odnašaju na domaćno stanje, i na gospodarske i životne okolovštine; nego bude omlatjenu slamu mlatio; de zavirite samo u takovu školu, te vidite kako vam ditca nerado, neustrpljivo i mrzko slušaju suhoparnu obuku, zivajim se pri tomu!

A što će istom ditcom biti, kada sasvim ostave škole? Kakvu će hu onda knjigu čitati, kakvom li se zabavljati? Neima, a niti čehu biti bunjevačkim naričjem pisane knjige, nego sve, još i molitvene književnim jezikom. Ditca, dakako ako nebudu pravilno i temeljno učili i vižbali se u književnom (literarnom) jeziku, neće hu valjano ni razumiti, ne će im se omiliti nego čehu se vlastitomu jeziku tudjiti kao i otcu jim govoreći: „to

nije šokački, nije bunjevački; to je hrvatski, toje srbski,“ premda to posebno, niti je hrvatski, niti je srbski jezik, nego u obće sviuh nas, baš naš jazik.

Nije pravo naški, — to je hrvatski, to je po srbski pisano, često je kod nas čuti ne samo od prostoga i neuka puka, već baš od Svećenikah ili učiteljah. Nu, kako je to? Zar to nije naš jezik? Jest, — jest, naš književni jezik, samo o tom mnogi neimaju bistra pojma. Nije to hrvatski jezik u tom smislu kako mnogi misle. Hrvatski jezik u rodoslovnom, genetičnom smislu, provincialnim naričjem, evo kako glasi: „Kaj je gdo zajesal, to bu i žel. — Navćil som se, zakaj, otec, gospon. vugel kralj, zvaditi.

Nu, kad se kaže u knjigi hrvatski jezik: razumivamo u političkom i literalnom smislu u obće (generaliter) slavjanski na jugu književni jezik. Jest, to je onaj jezik kojeg smo dosad nazivali ilirskim, niki dalmatinskim, niki pako slavonskim jezikom.

Mi niti u književnom, niti u političkomu životu nečujemo toli o Ilirismu koli o ustavnu Hrvatizmu. Hrvatska je veliki dio Ilirie. Ona posidujuć svoja posebna ustavna prava, sačinjava cjelokupnost mađjarske krune; ona možno budi literarni duh, da se svi probude na izpunjavanje svoje narodne dužnosti, koje im Bog podilio kao i drugim narodom, da se izobraže i ugledom označe. Pa stoga i mislim, da joj pripada to u obće naslovno ime u političkom i literarnom (književnom) smislu, kuda pripadaju ostala rodoslovna (genetična) podričja.

Svaka država ima posebno rodoslovno (genetično) kanoti krstno ime, počemu se državnici različito imenuju, kano: Bunjevci, Slavonci, Dalmatinci, Herzegovci, Srbliji i. t. d. Nu u književnosti prima se jedan naslov kanoti prezime sviuh: „hrvatski jezik.“

O tom su se književnom naslovu učenjaci dosta prepirali; bilo je pro i contra. Pak kad su se u tim svi sporazumljenjem složili, zašto bi se mi protivili? Nami je svejedno: ili se zvao ilirskim ili hrvatskim, jezikom, mi samo znamo, da je to naš jezik, kojeg mi u rodoslovnom smislu možemo zvati i šokačko-bunjevačkim jezikom.

Niki često predbacuju govoreći: to je po srbski, to je srbski naričaj. A kako to? Zar Srbliji negovore istovetnim slavjanskim jezikom? Zar oni nisu kao i mi granje onog ogromnog stabla, koje se zove slavjanstvo? Zar oni nisu kao i mi ditca „Slave?“ — Il zar što pišu cirilicom? Ta cirilska slova (pismena), jesu slova baš slavjanskih apoštolah sv. Cirila i Metoda od godine 855.¹⁾ To su posebna slova toga naroda, ko što su Nimecem nimačka. A što se zovu Srblijem, zovu se valjda od servie, kao mi Bunjevci od rike vode Bunja (u Hercegovini); ali zato nam istovetni jezik.

Zatim pribacuju pojedino riči, kao: blagodarim, cjelov, hleb i. t. d. Baš glede ove riči hleb, zavirio su u Česki, Poljski, Moravski jezik, gdi se nahodi rič „Chleb,“ daklem neupotribavaju samo Srbliji, nego i drugi Sloveni. Pa što nam stalo do pojedine riči. Zar kod nas Šokacah i Bunjevcah, neimenuje se ista raznimi imeni? Evo:

¹⁾ Početkom g. stolitja čamio je slavjanski narod u tminah kipoklonstva. Bratja sv. Ciril i Metod, da uvedu ovaj narod u krilo sv. Crkve, izumiše nova slova, kojimi se taj jezik vrlo shodno dađe pisati. U taj jezik (slavjanski) privedoše Evagjelja, Poslanice (Epistole), psaltir i druge sv. knjige. A tako i obrede crkvene (ceromonie) obavljajše istim jezikom, i podje jim za rukom narod slav. uvesti u crkvu Isusovu. G. 861. primiše viru Isusovu Bugari. Zatim navistjivaše Srbom i Hrvatom, kojim već prije g. 630 — 640. po svetjenstvu rimskom bijase kerst. vira poznata. Početkom 8 stolitja Moravljani (sadašnja Slovačka). G. 844 — 871. Česi. G. 965. Poljaci. G. 866. Rusini. Jedini Sloveni primiše viru krst. od Nimacah.

Subotčani kažu uzglavnica, Nemešani jastuk, a Berežani i Santovčani vankuš.

Bunjevci kažu salaš, bački šokci guvno, a Šlavonci stan i. t. d. To nas ipak nemora buniti i smutiti. A gdi je taj narod, kod kojega toga nebi bilo? Uzmimo n. p. magjarski narod, poslušajmo Erdeljce, Paloce i druge, tu je takodjer raznoličnost u naričju i govoru. Mi, kad — smo stupili u višje magjarske škole (gimnazialne), nosili smo, nu ne samo mi, nego baš i magjarska ditca u džepu tako zvani Džepni ričnik („Zsebszótár“), iz kojeg smo učili nove i novije kovane magjarske riči; pa gle ipak i dan danas mnogi kažu: malaszt, vacsora, peccsenye mészáros, pálinka i. t. d. dočim niki: kegyelem, estebéd, sült, husvágó, égetett borzesz. Indi kanogod drugi narodi, tako i mi čuvši nepoznatu novu rič, neodbacujmo govoreći: to nije naška rič, nego ju radje naučimo i znajmo. Dočim nam se jezik čisti od tudjega krpeža, stoga se i proizvodjaju iz same naravi jezika, nove i novije riči, koje imamo naučiti te znati.

Mi ugarski Bunjevci i Šokci htili, nehtili sada toga pripoznati al vremenom po iskustvu sigurno ćemo biti prisiljeni na priznanje: da mi sami sebi na krhkom temelju rodoslovne naše književnosti nemožemo obstati, ustanoviti i razvitiju. Kao, tad! dospiti moramo do blagoznanja pravilah materinskoga nam jezika, za koje su se toli trudom trudili slavjanski učenjaci.

Mi smo hvala dragom Bogu evo preneli iz nehajstvenog drimeža, al smo i opazili, da smo jezikom nadaljeko zaostali. Istina je, mi imamo baš i ozbiljnu volju napred stupati, al nam veoma manjka ona bistrina i skladna točnost u mišljenju i jeziku.

Mi smo kao onaj bršljan,²⁾ rado bi se dizali i vinuli u visinu, al nam manjka snage, manjka nam književna stupa, oko kojega bi se u vis dizali.

Pa zato razvitak hrvatske književne (literarne) knjige i jezika, jest razvitak i nami; samo tim putem možemo postignuti to, što smo dosad grišno zapustili, to znati što dosad nismo znali. Prihvativši se dakle dosadašnje pravilno razvijene slavjanske književnosti, možemo stepenice napredovati, našom knjigom, baš u našem materinskom, prisladkom i milozvučnim jeziku, možemo se okoristiti, a dušom i srcem oplemeniti.

Bratio, vi oštromni sokolovi bunjevačke nam lipo majke! Grlimo i njeđujemo jezik naš, kao jedinu i svetu, otčinsku nam ostavštinu; jezik reko, naš materinski jezik, nek nam je svim priporučen, hitar i pun, jak i tih, mlad jošter, ali silne mladosti i vične. — Iskrice XXXI. Tako, tako:

„Hajdmo naprid! nezapustmo svoje!
Najpre jezik majčin slatko-mili
Kog nje slatkim mlikom smo upili
Njim prvence primivši uzgoje.

Ljubimo ga blago vrh svakoje,
Pak il doma il van doma bili
Nigda ga se nigdi nestidili,
Njim sborimo, pojmo milopoje.

Njeđujemo ga kano majka dite
Ta vrstan je i pripun milinah
Al zapušten s nemarnosti klete.“ —

Bunjevac.

²⁾ Bršljan je vrst loze, u šumah raste i oko drveta vije se u visinu.

Dar s pazara.

Jednoć niki Otac se na pazar spravljase,
Proseći ga tri ćerke' vako govoraše:
„Kad se dragi naš Otče vratiš sa pazara,
Donesi nam milošće kakog lipog dara!“
„Ako dobre budete;“ — otac jim veljaše.
„Vrlo dobre' radene“ skupa obećaše.

Prva zlatno mendjuše za nakit prosaše,
Druga krasnu za sebe opravu željaše,
Treća pako zamoli, da njoj knjige kupi;
Da si iz njih plemeni pamet' srca ćutih. —
Ode otac, pak što je kojoj obećao,
Vraćajuć se ono je i pokupovao.

Al' eto ti nesriće! put mu pripričiše,
Opravu i mendjuše od njeg pograbiše;
Nut, od svačeg kad su ga tako oplinili,
Knjige na dnu sanduka jesu ostavili.
Dobro su se međjuto tri cure vladale,
I o poslu marljivo vazda zabavljale.

Otevši pak razbojnik nakit i opravu,
S knjigam otac nadari treću ćerku samu:
„Kad sjajna i izvanska u srcu želite,
Vrhu ovog gubitka sad se spokojite;
Jer sve što je tilesno jest i podkradljivo,
Samo blago duševno jest neizgubljivo.“

Otac s ričma takvima cure ti tišio
Kad se kući spazara štetovan vratio.
Privarene dvi cure tad se spokojiše,
Premda taj svoj gubitak dugo ositiše!
Treća je s nasladjenjem knjige svoje štila,
„Iz njih mloge radosti s naukom crpila.“

Al' ko što se tekuća rika uvik sliva,
Čovičja se i srića vazda prominjiva;
Obiteljji te, dvore — vatra je spalila
Pak ni knjigam divojke nije oprostila. —
Tad joj sestre rekoše: „stat' i knjige vride?
Pogibelju i one kad su izmetnite.“

Ovako jim pak ona tiho odgovori:
„Mila moja zabava — doduše izgori,
Ali blago duhovno što u knjigam' bijaše,
Plamen ognja žestokog spalit nemogaše:
Blago iz njih u svoje srce sam sakrila,
Nit ga ukrast tko može, osim smrt nomila.“

Polag J. Garai priradio
Krunoslav.

CINA RANE.

Pešta, 24. Prosinc. Žito. Banatsko. Najslb. tšk. 83 fnt. vrd. 5 f. 25—35 n. najb. tšk. 88 fnt. vrd. 6 f. 10 — n. tisansko, najslb. tšk. 83 fnt. 5 f. 30—40 n. najb. tšk. 88 fnt. 6 fr. 5—15 n. stolnobiogr. najslb. tšk. 83 fnt. 5 fr. 30-40n. najb. tšk. 88 fnt. vrd. 6 f. 5-15 n. bačko. najslb. tšk. 83 fnt. vrd. 5-5 f. 25-35 n. najb. tšk. 86 fnt. 5 f. 70-80 n. Raž tšk. 78—79—80 fnt. vrd. — fr. — n. Zob tšk. 44—46—50 vrd. — fr. — — nov.

Baja, 24. Prosin. Žito najb. tšk. 83 fnt. vrd. 5 f. — n. srid. tšk. 80 fnt. vrd. 4 f. 90 n. Napolica tšk. 78 fnt. vrd. 3 f. 33 n. srd. 76 fnt. vrd. 3 f. 23 n. Raž najb. 76 fnt. vrd. 3 f. 7 n. srid. 75 fnt. vrd. 2 f. 90 n. ječam najb. 66

fnt. vrd. 2 f. — srid. 63 fnt. vrd. 1 fr. 90 n. Zob najb. 44 fnt. vrd. 1 f. 90 n. srid. 42 fnt. vrd. 1 f. 80 n. Kukuruz 90 fnt. vrd. 1 fr. 73 n.

Novije.

Vladari i nezavisni nimački gradovi svi su pristali uz predlog kralja Bavarskog: da starcu Villimu pruskom kralju carsku krunu na glavu nataknu.

Tako se vidi da prusom nije baš naj povoljniji položaj u franceskoj — jel se nalaže gradovom: da štoje još momčadi vojne zaostalo — brzo se u francesku pošalje — a general Werder leleče ako Parisu nepošalju pomoć — to će morati obsadu na više mjesta dokinuti.

Englezi odvrataju prusom u pitanju Luksenburgskom: da njim nije dozvoljeno od ugovora godine 1867. odstupiti, i onda ako bi se baš i obistinilo: da su oni neutralnost pvoriedili. A šta će francesi kazat ako razume: da je Austrijsko ugarski gvozdeni kola do 3,000 u nimačkoj, kojima se posluživaju na svoju korist, i škodu francesku.

Bretagnei — ti stari pribivaoci francuski sastavili su vojsku od 60,000 — koja i u ovo zimno dobo pod šatori pribiva i čeka: da se s nepriateljom oproba.

Svi Listovi Austrijski odobravaju odgovor cancellarov kojeg je na Česku predstavku izdao — čudna je to ustavnost — koja priči ma kakom pismu u ruke vladarske prispiti. Čudna ustavnost parlamentarska, kad jedno ministarstvo koje većinu neuziva, na kormilu obstoji. Još čudnii ustav — koji jednu narodnost na ramena drugi postavi, i želi da ju ovi po njenoj volji nositi moraju — gr. Leo Thun — u svojim Grackim govoru — jedno zdravo načelo je izreko o narodnosti, da se kao dar božji imaju smatrati, i po načelo Isusovim — sve što hoćeš da ti drugi čine, to ti drugom čini, izravnavaju, mislimo da je to slobodnomno, a sve drugo samovoljno i samosilno, znatoželjni smo štiti: što će na ovi govor primetiti magjarski List „Szabad Egház“ drugi su i tako već predsudam proti narodnosti ogradjeni — da od nji slobodno umne misli i čuvstva i ne čekamo.

Najnovije.

I Rumania je očitovala da je željna svoj položaj promieniti, dakle nezavisnost izprieti.

Pruska je gotova pitanje Luksenburgsko perom riešiti, samo neka se dilovanje francesah tamo susbie.

Na Konferenciu o crnom moru pozivaju se državnici u London na 3. Siečanj.

Po „Standardu“ oko Le Mansa — očekivaju veliku bitku, jel tamoje do 100,000 francesah sakupljeno — u Šerbourgu imaju 50,000, Prusi se od Toursa povukli natrag u Blois.

Iz Bordeaux pišu francesi da izvala Pariska 21. Pros. nije obsadu prusku prikinila, al je znatne štete nimcem uzrokovala.

Iz Amerike pišu da je Ruska 1000 mitralleski topovah naručila.

Poruke uredništva.

Pančova: G. P. Uvrstiće se. — Gyöngyös: G. D. K. Dite plaćom a muž ričom odaje svoje potrebe biti će po želji. — Vaškuth: G. I. Stiglo je — samo radite bez opočitka. — Bač: G. S. V. Primio sam — Bog vam udielio mnoga koristnom radu ploda.

POZIV.

Na Predplatu Bunjevački i Sokački Novinah.

U broju 32. sam preponizno javio: da će koncem gradjanske godine, naše Novine svoj prvi tečaj dokončat, pa drugi s novim ljetom začet. Kaniosam tom svečanom prigodom, i želju mlo poštovanih Suradnikah izpunit, pa Novinam ukusnii oblik izabrat, i krila većma razastrt — al kad sam esap učinio to sam uvidio: da će po moj rod koristnie biti, ako će mo u odići staroj ostati. Od prijateljah će vazda zavisit broj predplatnikah nasporit — pa nam sriedstva nabavit: da se možemo u novoj i to ukusnijoj haljini — prid našim poštivanom občinstvu se ukazati. — Donle da nuždi naši Citateljah boljma doskočimo, manje će mo se s velikom politikom zabavljat, da nam od malog prostora, više zaostane za poučne potrebe — koje će nam novim Litom, mjesto Citaonice na krilih svojih donasat Bunjevačka i Šokačka Vila.

Ciena novina ostaje stara — na jedan mjesec 25 nov. na tri mjececa 75 nov. na pol godine 1 fr. 50 nov. a na cilu godinu 3 for. Predplata najudesnie se odpravlja pošarskim uputstvom.

Izdavatelj i urednik,
IVAN ANTUNOVICII.

OGLAS.

Doli podpisani želi svoju kuću u I varoš. okrugu, blizu glavnog trga, dalje svoju krčmu — mijanu — sa deteljnakom zajedno, na šandorskoj kapiji ležećoj i dvadeset motika vinograda, ne daleko od varoši na Majšanskom putu, iz slobodne ruke prodati.

Oni koji bi želili jedno, ma koje ili skupa zajedno, naznačeno ne ganuće dobro kupiti, neka se izvolu prijaviti kod g. Vučića pošara ili kod g. Jovana Dimitrijevića advokata, ovde u mistu.

U Subotici 18. Prosinca 1870.

Mito Paču,
likar.

2-2

Obznana.

Držim da je prema potrebi da javim, da sam se u Subatici kao praktičan lečnik nastanio. Vreme u koje ću bolesnike dočekivati, jeste od 9—10 sati pre p. svaki dan.

Da učinim sa svoje strane kolikoje moguće, to ću sirotinju badava da lečim, za koju i baška sat odregjujem od 10—11 sati pre p. svaki dan.

Od kakve je koristi i po doktora i po bolestnika kad jedan drugog razumeđu — još kad jednim jezikom govore — držim da mi netreba dokazivati.

U Subotici 16. Prosinca 1870.

Dr. Plato Dobrojević,
Stanuje u kući g. Sanka Manojlovića, gvožjara.

3-2

Vanredni nadometak.

Slideća pisma — kakosu pisana takoji priobćujemo, samo što u prvom ime nije izstampano, ne radi naše — nego radi okolnosti pisatelja, i naš odgovor takim nastavljam: neka rod dobavi priliku po volji birati :

G. U.

U Subatici 1871. god. Sičnja Meseca 18 dana, Želim da vas ovo nekoliko redi u liepom zdravlju zateče, i jasam fala milom Bogu zdrav, ali sam nemiran u srcu. što najviše u bunjevačkim i šokačkim novinam srblijam ugadjate, ali neka znate štogod misli Gorčakov, to isto misle naših Subatički srbliji : i očito na trgovištu govore : da samo što nije već tu Rus ; i da mogu na zlatni koli doneli bi ga, još i toje meni rekao jedan u dućanu dase ufa

daće se naša Crkva zatvoriti ; a mi njevu nećemo da zatvorimo, već bratinski snjima živimo.

Neznam kakvi tu prie pisaše od neumrlog Bana Jelačića, a prie tog od Miletić Svetozara, a ovi nijedan nije priatelj Domovine već nepriatelj i uzbunitelj ; oni nebi marili akobi mi tako kao Poljaci u Siberiu alise ufamo u Boga mi da nas neće ostaviti.

F. V. L.

Javni list na Uredništvo „Bunjevački i Sokačkih Novina“ iz Zombora.

Bunjevci su uvijek vierni prijatelji bili magjarom, vaviek vierno sa magjarom držahu, ova viernost je značajna posebnost bunjevacah toli : da je gdjekad čuti, da je bunjevac bolji magjar od rođenoga magjara, bunjevci se uvijek ponosno magjari nazivahu.

Kada se preč. Urednik našega lista ukaza s namjenom : de će bunjevačko — šokački list krenuti : nije jedan bio, koji je s bojaznom rekao : opet hoće da magjarom sjednim viernim priateljem manje bude, a više s jednim kućnim nepriateljem.

Mi nismo dielili bojazan i čute ovih. Mi se obradovasmu pokretu. A jamstva nam dovoljna dao programm, za kojim stojaše tvrdi značaj preč. Urednika.

Ako bi nam tko svoju bojazan očitovao, mi se pozdano pozivasmu na programm.

A isto poduzeće i pokret držasmu ne samo za veoma koristan, već baš za neobhodno potreban, a to stranom radi prosvjete puka bunjevačko — šokačkoga, po kojoj se današnje doba jedino odvraća prieteća se nevolja, a postiže i osigurava blagostanje ; a stranom radi uzroka sljedećega.

Vierno prijateljstvo i prevrženost našega roda prama magjaru poznata je. Ali narodnosti su naravno razne ; a nebi mislio, da se je viernost poljubljenoga našega roda ikad s ove strane na pokušaj stavila bila. A ovo je još moguće bilo, i po duhu našega vicka nebi dugo čekalo, Trebala je zaoto i s ove strane sigurnost : a tu nam pružaše jedino uvjet, da viernost bunjevacah prama magjarom što većma na punu savjest podigne se. Ovo je bilo tvrdo uvjerenje preč. urednika. A i mi smo istog uvjerenja. A ovo se je dalo postići najbolje po časopisu, koji se i krenu.

Mislimo dakle, da smo dobro razumjeli i namjenu i programm preč. Urednika, kada velimo, da mu je u poduzeću hvaljenom uznešena misao bila : vierno prijateljstvo i prevrženost bunjevacah prama magjarom, koja od uspomena bunjevcom značajna bijaše, na punu savjest podići, da proti svakoj navali, i u svakom pokušaju nepobijena ostane. Uznešene zaista namjene ! — a mislimo, da je ova bila namjena uredništva u prokretu svome.

Pa kako odgovaraše žudjenoj sorti tečaj lista ? Hoćemo li reći, da se prevarismo ? Govorimo, da nas duh lista nezadovolji.

Nalazismo u listu pretirana probudjivanja narodnosti, koje za naš rod nikakve praktične koristi neima, dapače baš opasno može biti ; koje nit odgovara duhu našega puka ; i koje on dosadom i jadom odvraća od sebe. „Zašto da nas pravi srblijim ? mi smo magjari uvijek bili, pa magjari hoćemo i da ostanemo,“ s ovim riečmi se ljute zomborski bunjevci i odbacuju duh u listu vašem vladajućim i snjim i list.

Nalazismo u listu duh, kojega težnja nije upravljena srcu domovine, već koji teži napolje.

Nalazismo lahkkih prietujah i opasnih alternativah magjarom predstavljenih.

A nigdje nigdje nenadjesmo izraženih, čutah prijateljstva i viernosti prama magjarom, nigdje ponuke, oduševljenja za prijateljstvo magjarsko.

A ovi duh niti je bio bunjevacah, nit će jih u viernosti i prijateljstvu s magjarom jačiti.

Kada pogledamo na junačke Elsasa i Lotringena zemljice, u njevom izgledu vidimo, kakvi treba da budu bunjevci prama magjarom. Slavni nam primjer daju napomenute dvie zemljice, koje u toliko težkih okolnostih s tolikom žrtvom Francezkoj vierni ostaju.

Takvi, želimo mi, da budu naši bunjevci i šokci, samo će tako biti dostojni svojih djedovah, — vierni značaju svoje slavne poviesti.

A takvimi da bi jih vaš list učinio, tomu neimamo jamstva u duhu, koji u njem mah preuzimlje, dapače mi se bojimo, da će baš naprotiv biti.

Mi radošću proznavljamo svaki napredak naše braće, slavjanah u prosvjeti i obrazovanosti : ali nećemo, da postanemo nevierni Magjarskoj, našoj slavnoj domovini, za koju naši djedovi krv livahu, i koju i mi hoćemo sa životom i krvju braniti proti svakomu dušmaninu, ukazao se isti, ma s koje strane.

Kada se početkom vašega lista bojazan ukazivala pred nami, mi se pozivasmu na programm.

Kada se poče u listu javljati duh nadi našoj protivan, mi se pozdano pozivasmu na prošlost značaja uredničkog, da bi svakoj sumnji zapriečili.

A kada tečajem vidjeti moramo duh ne samo po nas, već i po drugih, zaista pretirani, neimamo se dalje

ni na kog pozivati, neimamo drugog puta, već da se obratimo preč. uredništvu i molimo ga : ako ostaje uz duh poziva i programa svoga, neka nam razloži, odkuda je duh tuđji, i šta hoće ; da nas smiri ; ako bi pak uredništvo prvašnju svoju namjenu i duh programma osta-

vilo, neka nam i ovu promjenu iskreno javi, da znamo, na čem smo.

A vrhu svega neka nam dozvoljeno bude preč. Uredništvu naše osobito štovanje izraziti.

Ive Palich.

Javni odgovor na prikor Subatički.

Kad sam stupio na ovu stazu, na kojoj više trnja nego ruža razte, onda sam izjavio : da me od onog pravca kojeg sam jasno označio, ni kakva čovčia vlast — bila visoka ili niska, odvratiti neće, istinu koja duh moj objasni gori i doli jednako ću kazati, i to rodu mom sve donle dok mu volja bude slušati. Mogo bi ja to činiti što slavni rimski pjesnik reče : da se u svoje misli i čuštva umotam, pa gledam kako se jedna grana za drugom sa stabla bunjevačkog lomi, i na lomaču uništenja baca ; — al ja većma milujem moj rod, nego svoj pokoj, zato ako meni i nije dato : da mojim njegovanjem to stablo ozeleni procvata i plod ljubavi svoje narodnosti donese, ja ću barem sve do zamukla mojem rodu dovikivat : da neotvara uši onom govoru : koji ga u prijašnju nemarnost uspjaja, dočim se temelj njegova položaja sve većma i većma podronjava. 300 godina već su priko naše glave prošli, od kako pleme slaviansko na granici Magjarskoj krv svoju proliva da svetog Stipana krune celinu sačuva. Moj dragi brate F. V. L. prvo je da budemo pravedni, kad koje pleme 300 godina zato svoju imovinu i život na oltar ove Magjarske domovine polaže, da je od silne navale Turske obrani, koju silu nisu slaviani ovamo uveli, može mol onda ako ruku na srce metnemo, po duši kazati : da je to pleme ovoj domovini protivno. Prvoje da smo pravedni jel ako neznamo biti pravedni — nikad nećemo biti slobodni, reče jedan proslavljen govornik franceski, buduć će nas na uzici varke i laži sebični ljudi voditi. Na toj krvavoj granici stajali su Dalmatinci, Hrvati, Srbi, i Bunjevci i Šokeci, pa Rumani i Sekelji. — Tkoje ili nije medju ova plemena bacio izkru razdvoja, to ja neću da iztraživam, da je tako bilo to nam pokaziva još i ovaj odjek njegdašna nepouzdanja. Jedna je nas Mati rodila — jedan kruh jidemo jednu vodu pijemo — na onoj zemlji, koja je tako bujno topljena naših djedovah krvlju. Našto dakle taj razdvoj? kadje i cil jednaka : da u ovoj domovini našeg jezika i plemena prava : koja se nas po zakonu tiču iztražimo. — Jel ovo je naša domovina, ko i onog magjara — koji od oni prvih vezirah svoje poriklo izvadja, buduć ga neima, koji bi smio kazat : da je njegovo pleme više krvi na ovoj zemlji prolilo. Brate F. V. L. budimo slobodni; jel koji nezna da takvi bude, onaj nije vriedan da se jedne ustavne kraljevine košto je naša domovina gradjaninom nazove. Al budimo i u slobodi pravedni — i zato ostavljajmo vieru svakom svoju, nju ne mojm upletjat u stvari svietovne, ta će znać svoja prava — ako ne po pravdi a ono po iztrajanju, prija su sustali pogani kršćjane mučiti, nego ovi trpiti, tako će i Rusi sustat Poljake kiniti. Šta Gortschakoff o magjarskoj misli to ja neznam, jel mi nije dato u bubreke ljudi pogledati, al to znam : da ako nije Svemogućí — odredio propast Europeoskog vilajeta, da mora sloboda nadvladati, i svaka samosilja dakle i Ruska se poniziti. Imal medju Srblih pojedini koji bi Rusu svoja nidra razkrilili to opet neznam, al toliko znam : da se oni Srbi, kojih rieć od jednog, do drugog kraja

njevog plemena odjekiva, perom i riećom za slobodu bore, kao taki — nemogu biti prijatelji samovolje Ruske, ovakima ja pružam moju ruku, jel se i ja za slobodu narodnosti mojeg plemena borim, oni plemeniti dusi sa staze slobode odklonjavaju sve one zaprike, koje su slavenska plemena razdvajali, i tako okove njevog službovanja utvrđivali, onima dakle koji jedinstvo bratje opravljaju, otvaram moje grudi, jel da možem sve bi slavene duhom i srcem oplemenio — a imovinom obogatio. Jelačić je bio Ban Hrvatske, šta je taj pokojni Ban bio Hrvatom, to je njev poso razpravljati, naše je poštivat ona imena, koja jedan narod proslavlja. Hrvata stanje neznamo mi, već oni temeljno prosuditi, budimo pravedni. i podajmo njima to pravo koje se nji tiče, da oni označe svoje prijatelje ili ne prijatelje. Nemojmo se uvik dat vodit na uzici laži, koju nam revno i neprikidno pletu naši zlotvori. — Bunil taj G. Svetozar Miletić ili nebunil puk to nije naša briga iztraživat, ostavljajmo na bratju srbe da oni sami obilize svoje gorljive prijatelje, ili dušmane. Nemojmo virovat : da se u narodu tko može uzpet na goru slave, ako ga njegova bratja na svojih ramenih neuzdignu, ili ako nije zaslužnim putom tamo dopro, da bi se i na dulje bez zasluge na toj visini uzdržao. Budimo pravedni i ostavljajmo slobodu svakom plemenu birati sebi ljude za vodje, oholost je još i kod neprijatelja kaljati ljude — koje je narod počastio, toje strašna politička mana u toj nemojmo ikomu sliditi. Jel neima većé uvriede za jedan narod — no kad ono pogazimo — što je prid njim počastno. — U razsudjenju jednog naroda nemojmo se vodit po izrazi — koje po trzišti ili dućani pokupimo. — Zar nije bilo magjarah — koji su Ruse u magjarsku pozvali? ipak nikad nećemo reći — da bi magjari nas u ruke Rusa pridati hotili, i što je pravo o magjaru — toje pravo i o Srbih, Bog kad je stvaro narode, od jednog blata je i magjara i srba i bunjevca opravio — i jednim duhom nadahnio, na stranu dakle, s takim pletkam koje siju sime nejedinstva — da izkljia nesporazumljenje od kojeg u čovičanstvu snuju spona za slobodu, već podajmo bratinsku ruku jedan drugom, da iztražimo slobodu za viru, za jezik, da nijedno nebude u sužanstvu, već se grije suncom slobode — i razkrili svoje grane da i nama jedanput odane da i mi možemo ne samo našim jezikom Boga hvaliti, već i naše svietovne poslove kako je to nama zakon opredilio obavljati, da nas nenapadaju kano bunitelje kad pišemo : da nije pravo kad u Subatici gdjeje 30 hiljada Bunjevcah još ni jedan oglasak koji se baš puka tiče, tim jezikom se neobilodanjiva. — No akoje kojem bunjevca baš volja došla, da postane magjarom mimu neavidimo, al ga liepo molimo : da nam dozvoli slobodu : da mi možemo pravi bunjevci ostanti i virom i jezikom, košto su naši otci i pradjedovi bili — koji su za ovu liepu zemlju potokom krv svoju prolivali.

Urednik.

ODGOVOR

na javni List g. Ive Palić — i po njemu poštovanoj Bratji Zomborskoj.

Ko mene poznaje taj znade: da je moj sav život jedna otvorena knjiga — u kojoj svaki ako ga je volja može štiti. Moje misli, moja čuvstva — čak od dinstva jednaka ostaju. Samo se prid onima vide da su se promijenila, koji niti svojoj narodnosti niti duhu vremena ostaje vierni. Nikad mojeg vieka nisam htio od Bunjevca i Šokca da Magjara pravim — ko to smije tvrdit, neka privrne sve listove mog života, i neka nadje jednu rječ da sam ja želio ili nastojao: da moj rod izkine svoj jezik materinski iz grla pak uložiti miesto tog magjarski, moja Mati je mene Bunjevcom rodila — taki sam bio — taki ostajem, niti hoću niti mozem dakle drugo želiti: već da i moj rod taki do vika bude, da moj rod nauči magjarski od prvog časa uvik sam nastojao — to pokazivaju svi oni koje sam odhranjivao, da moj rod ljubim magjarsku kao svoju domovinu, i u njoj na prvom miestu svojeg brata smatra u magjaru, da sam želio oživotvorit, to moraju posvidočiti svi oni: s kojima sam u jednom krugu živio, pa to očituju svi moji članci — koje sam prošasteg tečaja pisao, al to ne znači toliko: ko da bi ja ikad zato dilovao: da bunjevci i šokci postanu magjarom, jel molim vas liepo poštovani gospodine mislite se samo jedan čas — akobi ja kad god tako mislio i čutio, košto vi hoćete da name potvorite, dali bi moguće bilo pero u ruke uzeti i pisati na uzbudjivanje mojeg roda? prošijte moje prvo pismo pa će te se dovoljno o protivnom osvidočiti — ta bunjevci i šokci već su liepo na putu bili, da se do poslidnjeg izkorene, za nji nitko nije pisao, ni u varoši ni u selu, ni onaj oglasak koji se u pučkom poslu na duvar prilipio — nije se u njihovom jeziku složio, njev je jezik jedino samo još u crkvi živio, al kako? — Viste gospodine jedan pop koga ja poštivam, metnite ruku na srce i po duši očitujte: dali ste vi zadovoljni onom jezičnom znanostju — koja se za sad kod naših svećenikah i učiteljah nalazi? neću da govorim o rodjeni nimci i magjari, koji su iz milosrdja prama ovog puka, štogod od našeg milog jezika osvojili — da vrhu naši bratjah pastiruju — buduć da neima bunjevački i šokački sinovah — koji bi ovo brime teško na svoja ramena postavili, već vašu pozornost svrćem na rodjene bunjevce i šokce popove i učitelje. Ako vi uz malu iznimku — u kojoj mene nećete naći s mirnom svijestju o njimih smijete tvrditi — onda ja neimam pravo, dakle položiti ću moje pero, da ga više nikad u ruku neuzmem, jel to nije istinu pisalo — kojaje jedini cilj mojeg života. Sad vam neću da navadjam naše župe i škole gdje su take pastire i učitelje namiestjali — koji našu rječ nisu razumili, e pa tajite ako možete, da je baš u tih župah, svoju crnu glavu na našu priveliklu žalost podigao Nasarenisam.

Ako vas bude volja i želja, staja ću vam na službu s primeri. Vi ste u zomboru pitajte koliko ima škola bunjevački — i akoji ima od kojeg su vrijeme nastavljeno, u varoši i salaši? pa ji izvoljite spodobiti s onima magjarskima i nimačkima.

Prigoda vam se pogodna ponudjava — prid vratit vam

je. železnica odputujte u Subaticu ondud u Baju počinite to isto, pak onda nebranim uzмите kamen pak prvi bacite na mene. Prodžite kroz sva sela — primetnite Arhiv zomborski i subatički pak nadžite: gdjeje izdano kako uređovno pismo ili baš i privatno u milom našem jeziku, kada je to u vrijeme latinskog, košto i posli, u magjarskom i nimačkom redovno tvoreno, ako nije tako a vi uzмите kamen pa bacite na mene.

Toga zanemarenja prva posledica bila je. da je puk s popovi i meštovi zajedno izgubio svoj jezik, pa ono štoje mislio i čutio ni jedan nije znao izkazati, već je opisivo — da slušaoci pogode što on misli i čuti, pokažite mi popa ili učitelja, koji je sabrao u svoju knjižnicu, stare ili nove slavenske pjesnike ili učenjake, nije li grdoba po nas — da mladom Svećeniku — koji izalazi na duhovno polje — ni smo kadri pridikature uručiti. Oh to vi dobro znate! Imenujte mi onog da ga proslavim, imenujte koji je proučavao svoj materinski jezik — da njegovom slastju pridaje božji i svietovni nauk svojim slušaocima, pokažite popa ili učitelja, koji je dao u ruke puku slavenske klasične pjesnike, da ponove one stare Kačićeve pjesme — skoji ma su naše matere i tetke osladjivale — bunjevačku i šokačkn gostbu. Ej te su davno zanimile, i naše dive kupe po djubrišta koj kakve odrke grdni pjesama koje truju srca, i taru rumenilo nevina stida slicu njihovog. Pokažite mi od svietovni izobraženi Bunjevcahi Šokacah — koji bi u svojoj obitelji nje govali svoje ljubljene matere jezik — dieca njihova govore magjarski nimački i franceski — al premakoji pripravljaju da medju bunjevci i šokci i srbi žive, slavna jezika kao kitavska ni jednu rječcu nerazume — jel jim otci zebu od inena, „rácz“ tako da ako tko izdaleka izusti već jim lice stida rumenilo zastre. Naši stari učeni koje sam ja još imo sriću poznavat — govorili su takodjer ove jezike, aljim je porodica i mužka i ženska slavnim jezikom svoja čuvstva otkrivala, ako nije tako a vi uzмите kamen i bacite na mene. Druga posledica je bila da su bunjevci i šokci i sami sebo za nemarili — neobrazovani ostali — neradu i razsapu se pridali, pak jedan za drugim svoje imanje prodavali, i tudjim slugam i to nimačkim postajali.

Bunjevačka i Šokačka sela od dana do dana gubiše svoj oblik i uzimaše oblik nimački. Poštovani gospodine uzмите u ruke Schematismus i izvoljite kazati: jel istina što govorim; da su njevo miesto magjari zauzeli — valjada bi mukom mućao, jel ostala bi magjarska — al sve zauzeše nimci — koji se poput poplave razastiru i prusu čupriu steru. — Ako nije tako a vi uzмите kamen i prvi ga lupite meni o glavu. — Moje je srce uviek milovalo magjarsku — i u toj Magjare bunjevce šokce i sve slaviane, zato sam dugo mislio i razlagao — kako bi se ovom zlu na put moglo stati, i najposli sam na tu misao došao: da je jedini spas u izobraženju, a za izobraženje najpodobnie obćilo poučne i zabavne Novine, to su moje misli, i čuvstva, da li su dobra? to neka sudi Bog: da je moja nakana izkrena — i čista kao bilo sunce, to smijem prid ljudem i prid Bogom tvrditi, ja moram tim.

putem ići, do konca mojeg života, vazda ona sriedstva upotrebavajuć koja mi okolnosti dozvolile budu, možda će se ne samo Zomborci — već i drugi — ko i Vi od mene odkrenuti, al ja od mojeg cila nikad neću odstupiti. Da će moj podhvataj saset zlotvorah pokrenit — to sam ja u naprid vidio, štijte samo moj prvi List; al ja jim vedrim nebon u oči gledam, jel znam: da samo lažom mogu moje ime obsipljat. Magjaru ću uvijek pridikovat: da se izmiri sa slavianom, jel tu mu je spas, a u toj politici što poturice tiraju, koji skut nimca ljube — jeste pogub magjarske, ja drugčie neznam govorit, jel to moj duh uvidja, ako bi drugčie govorio onda bi lako — a laž nikad nije moj jezik pokaljalo, sbog istine su me i mali i veliki korili. Sva preimućva su propala, kad je vira koja je svrhu svega čoviku skupa — svoje preinućvo morala ustupiti, da se u sve društvene odnošaje uvrsti sloboda, milovo bi znati čime bi znali pokazati: da jezik može svoje preimućvo zadržati? ravnopravnost mora se razastrti po svi društveni odnošaji; al na poslidku to su politička mnenja, koja u nikakom savezu ne stoje s mojim cilom — u politici slobodno je i magjaru i nimcu i slavianu izkazat — kako bi mislio dom spasiti. A što se srbaljah tiče — kakima vele nastojim bunjevce učiniti to su umne pletke ogorčani neprijateljah mojeg podhvata, ta te lisice dobro znadu: da je prostom bunjevcu koji još nije naviko štiti, a još manje razmatrat u Subatici i Zomboru dosta kazat: taj tebe hoće da srbom učini, da ga od knjige na 10 miljah odbaci, ta u ono doba umilisu srca tako jidom na punit da mu se tim još i sad srce u čas zalie. No drugčie od moje strane nebi ni vriedno bilo na te pletke odgovarat, ta moje svako slovo svaka rieč diše duhom bunjevačkim šokačkim, nadji te mi jednu riečcu, koja nije tim duhom nadahnjena. pa ću je iz moji grudi korenom izkinuti, a na jedanput nemožem biti bunjevcom i srblijinom, to svaki čovik mora uvidit, koga mozag nije strastjom pomutjen. Poštovani gospodine! Vi mene malo poznate, al pitajte Starie — i a ko nadjete jednog popa ili svitovnjaka, koji bi smijo drugo kazat od mene, nego da sam i tamo mirio gdiesu drugi kavgu zametjali, onda uzмите batinu pak — me iz roda bunjevačkog izvijajte. Dakle za to sam ja prid vama srblijin, jel nepridikujem hajku na srblje, ne napadam bratju — i nezametjem koljež i paljevinu — košto je bila 1848. godine. Gospodine sad neću da se u tu poviestnicu upuštjam bila joj lahka zemljica, molim shvatite me dobro — nerazumim one zakone već samo oni godinah žalostne uspomene događaje, poznajem njihovog oholog otca i nerazboritu mater: njihova je mnogo staria doba, razboritost želi da jim tužna uspomena u tminah zaboravnosti zakopana ostane. — Pokrov s kojim jim prošlost grdno lice zakrila neću da okrivam, da se nevinna nesgroze srca; ja niti sam se dao voditi po laži, niti hoću da lažom koga vodim, lahka joj bila zemlja, toj 1848 i 1849. poviestnici, nemojmo pokoj buniti, proklet svaki koji medju bratjam nejedinstvo sije, i blažen koji bratju, izmiriva; nisuli srbliji jedne matere sinovi s nama, nijeli, i nji ona slava rodila, koja je nas odgojila? i nisuli oni taki gradjani magjarski ko i mi, i nemoral mo mi pod jednim suncom sv. Stjepana krune s njima živiti? kod jedne trpeze, jedan kruh jisti i jednu vodu piti, pitam vas ljubljani gospodine! činim li ja zlo — kad nastojim razjarena srca utaložiti, i bratju izmiriti? nije zlo načelo koje je sv. Stipan očitovao: da je srićna država, koja ravné narodnosti u svoji granicah zadržava, al proklet je ono: koje je dušmanin izmislio, da je sigurna vlada, ako je medju narodnosti mržnju posijala. Srbi gdi koji pišu

u naš List i nas poučavaju u stvarih za život potrebnih hvala jim. Bog je na nebu a duša u meni, moram istinu posvidočiti: da nikad nijedan nije piso, da se bunjevci oneprijatelje s magjarom i da srbom postanu. — Kakim obrazom bi ja dakle znao i smio nji u našem Listu kuditi ili napadati? Što su valjada njihovi nikoji Listovi protivni u političkim obziru mojem mnenju, to je mislim svakom gradjaninu slobodno, a mi ovde toliko imamo kod kuće uredjivat, da se ni na trenut u prepirke neplodne nemožemo upuštati.

Šta se vama čini! činil razborito oni magjari: koji u svoji Listovi Slaviane Tatarinom imenuju, ko oglašeni Kakaya — i oni u Reformu koji kano risi napadnu slaviane i vele da smo lavi kad trieba govorit, al kad magjar udari na svoju sablju onda smo zecovi. Mislim da bi blaženiu uslugu našoj domovini učinili, ako nebi zlobu izazivali, drugie sviet nastao, drugi duh diše, trieba mu se poklonit, jel ako mu se oholo protivili budemo, košto su dosad niki činili može bit da će jim koji čas poso za rukom poći, al poklem je pisano mora se izpuniti: da tko gazi drugog — do prah će se poniziti, molim vas razmatrajte, razmisljavajte, i a ko me grišnog nadjete, recite na me svi vi popovi Anathema. A ja ću Vam ko jednoč Arstides — testu podneti — u mojem Listu, da me na pogrdu svietu izložite. Srbi i Magjari pa s ovima Bunjevci u zomboru od mojeg ditinstva su u neslogi, 30 godina ako ne 40 već kako se inade, kaka da bude škola, a kapital na tu skupljen bezplodan leži, u svakoj promini, tu je vikovita tužba, pa se komesari ravnateljski vikom na trošak varoški izminjivaju ako je to dobro, a vi uzмите žig pa mene žigujte prid svim Bunjevcom i Šokcem kao čovika glupa i pomutjena razuma, koji je uzo pero da druge uči kada sam ništa nezma. — No što ja neću da se s tima zomborskim magjarom i bunjevcom u pravcu složim, pa da ona srca koja se neprikidno ogorčavaju, ognjevitim jidom podpaljivam zato sam ja srblijin. Poštovani Gospodine! Vi ste čovik mlad dakle bistrog uma — izvolite kazat nebil po varoš Zombor i svakog pojedinog gradjanina koristnie pa i po dušu i tilo spasonosnie bilo! da i Srbliji i Magjari — uzmu istinu i pravdu za miru — i da se na toj izjednaju, nego što neprikidno prsta se vuku. To možem očitó reći — da u svačem i uvik ni jedna stranka nije na temelju pravice stala, već da je svaka što od istine, al što i od strasti imala Takim načinom će zomborci i nadalje do kolinah u blatu gaziti, duševno i tvarno njevo polje neće se prid svietom osvitlat. Napokon shvatite me dobro, ja sam taki magjar, da se ne strasim kazat da ni onaj koji je svoje ime zatajao i svoj jezik materinski pogazio nije bolji — al ostajem do vika bunjevac — već želim da svaki učeni magjar — kojise kao ravnatelj sudia — pop i meštari i t. d. dotiče sa Slavianom naš jezik nauči i našu Literaturu pozna, drugčie nije prijatelj svoje domovine, jel nemiluje one narode koje trieba da ravna ili uči, isto tako želim od slaviana učena da magjarski jezik — kao jezik krune i zakona nauči — drugčie nije dostojan imena gradjanina magjarskog — ko više želi onog ja smatram za ubojicu svojeg ili bližnjeg naroda, takom nikad neću Ave reći. Dopadalo Vam se na Alsatiu pozvati — o tom bi Vam znao tušta govoriti bio sam i vidio sam — štoje tamo po domovinu dobra — toje urizano u srca naših Bunjevacah — i Šokacah — i nije pošten čovik koji smije govorit i neće pokazati: da sam jednom riečom tu liepu kriepest viernost prama domovine napao — takog kao pravog zlotovra mojeg roda smatram.

želi
Šok
sasi
živi
nor
jez
izn
nu
žu
—
ve:
po
što
bo
gji
sk
dr
to
go
ko
—
o
iz
pi
bi
sa
ne
se
k
n
ji
n
r
č
n
č
j
c
c
j
s
r
v
i
i
i

želim i ono drugo što je tamo dobro u Bunjevci i Šokeci uzбудit, ljubav prama svojeg jezika — učeni El-sasi Lothringi govore franceski — al materinski jezik živi — u selu — gradu školi crkvi društovenom i obitel-nom krugu — što nije kod nas. Tamo je nimac uz francuski jezik osto — a tu bunjevac umire — jel mu se učeni sinovi izneviruju — ko veli da je tamo drugčie — negovori istinu potvara i vara neznano. Ipak varata se ako po sudanji žurnalistički visti hoćete da Elsasacah položaj upoznate — dobroće biti zabiložiti da tamo nije mogla to proiz-vesti sva samosilja od 14-og Ljudevita sve do III. Na-poleona — za čim vi težite. Napokon veoma se čudim : što se niste pozvali na Švajcare i Amerikance, pa bi vas boljma razumili, jel ja želim da Bunjevci budu taki Ma-gjari — košto su Francesi i Taliani — nimci u Švajcar-skoj — a nimci Englezi u Americi — ako je kod vas drugčie — ondaje zlo po Bunjevce. To su bila to jesu i toće biti uvijek moja načela, o kojih sad poslednji put govorim. Ko misli i čini tako onaj će dolivat samnom a ko ne onaj će tvoriti proti mene, ja više o tom pisat neću — jel štampa je kod nas skupa — a mnogo je stvari — o kojima bi nauke tribalo našem puku prineti ; oni izrodice koji lažom hrane Siroma se bunjevce i šokece pa ji tako u ranu i nezasluženu propast vode bolje bi činili : ako bi članke zabavne ili poučne za puk pi-sali. Al neka bude njihova volja, ja se više proti laži neću braniti, jel to je stvar mojoj prirodi protivna, ja se milujem zabavljat s istiniti — i ozbilni stvari — koje koriste čovičanstvu, a smojom osobom nikad se ne zabavljam, kaljajte je dokle i kako vam je volja, ja se nikad neću mašat da take maćve operem, Svidok mi je Bog, da je istina po mojoj svisti koju govo-rim. No nikad mojeg vieka nepogrišljivost pojedina čovieka nisam branio — dakle dopuštjam da sam i ja mogu faliti — al ni u Vama nepogrišljivost nesmatram, čega ni je to posledica : da jedno drugo crnimo. Već jedno drugom ostavljamo slobodu misli, rieči, i štampe. Al mi se čini : da ste Vi taki bunjevci — košto bijaše oni popovi koji njegda za načelo smatraše : „pop sam dok sam kod oltara, a dalje svietovnjak, viste bunjevci jedino u pridikaonici — u školi u uredu, a u obiteli — u svakovrstnoj družini, i životni odnošaji, magjarski ili nimački mislite, čutite, govorite, pišete, i tvorite. — Eto vam magjara ili nimca bunjevca, a ne bunjevca magjara ili nimca, ako to nije vaš ozbilni narodni oblik onda neka nisam ja Vaš fotograf. Al žali bože što je dosad uz take učene bunjevce i šokece siroma bunjevac i šokac tvarno i duševno zakukao.

Ja sam jedin i sam u ovom velikom okolišu — podhvat je terešan, skoro će se duhovna sila iscrpiti a tilesna prilomit — slobodno će Vam ostat miesto da ga po Vaših načelih zauzmete, — al poklem niste moji prijatelji — prostor Vam je slobodan, Vas je više na broju, izstisnite me, ta ja sam i tako trulo orudje — ko je će se danas sutra i po sebi satrt. Mene samo trne ona bojazan — da se luč prosviete mojeg roda, koja je počela tinjat neugasi, ja negubim jel ću se povratiti na ono polje: gdi sam na korist mojeg roda dilo vao — ja ću vam čestitat ako ukus i nuždu milog roda boljma nagodite; jedino je to što vas molim: da ubojicom roda nepostane-te, — na oživotvorenje, pružam vam, oslabljenu ruku i obećajem : da ću vas bratinski podupirat, jel moja nije druga želja — već da uči i da živi moj plemeniti rod — Živi život obitelni — i društveni — da nebude sirotče koje se potuca od nemila do nedraga, već da postane pukom — prid kim se kapa skida.

Poštavani Gospodine! našaje kako vidim sudbina da se na menjdanu kano protivnici nalazimo — u ono doba kad sam ja obilžio : da Crkveno pero nije u pouz-danih rukuh, kojim vladaše ona dva čoveka — u jednom magjarskom Listu, — Vi niste vierovali — evo sad su već i njihovi pokrovitelji istinu mojeg osvidočenja uvidili, mislim da se ne varam ako scinim : da danas i vi nebi za nji sablju pripasali.

Vaša izobraženost, i vaša narodna ljubav osigu-ravaju me : da će te skoro uviditi istinitost moji narodni načelah, jel zarumenila je već zora iztriznenja i u ma-gjarski Listovi — razboritost će nadvladat uzrujane strasti pak će viditi : daje tamo Spas — gdiesu oni nazirali pogub — a pogibel državni ondud priti : gdisu nikoji tlapili o spasu.

Štaje vas u Zomboru i Subatici naročito u našem Listu ubolo neznam, jel niste označili, dakle usilovan sam nagadjat, može bit da su pjesnici no ja takov sam istom onda bio, kad su me u 6-oj škuli prutom za stihovi vijali. Kuda njev duh uzlitja, opivaval Balkan — ili senjsko more, to je meni svejedno, ja sam kao pčela koja negleda kakaje slika i boja cvata, već med iz kaleža izpija, ja u njimih tražim srca mojeg nasladjenje, a po letu nji-hovim na Parnassus se uzpeti neumim. Jedino što me u sla-vianski pjesnici nepogodno potakne kad u stihove „vruga“ i „vražie“ upletu, a drugčie to vam možem reći, da jim slast koja se kod stari i mladi nalazi okusite — po svih kuti vilajeta bi jih potražili. No to nisu oni poletarci — kojise na oblaci naše čitaonice pokazivaše — pa i sad još pod krilami Ville let pokušavaju, mi ji sve izkupljamo u nadkrilje — ko jedna mati, i nakazna svoja čeda. Seljaci kad se kiseljaka napiu — i na jednoj ži-ci dobro jim sviraju, nama napojenim duhom narodnos-ti i ovi naši pjesnici dobro gude, oni maestrovi smilova — čese kad kad pak će pohoditi nas, — da svojim milim, glatkim i slatkim glasom i nas razvesele. Platiti jim trud i umjetnost nemožemo — al će mo jim s naši neuki rukuh slavno ime u zvizde okovat.

Može bit da ste u tom zapeli : što smo Bunjevce kazali — da nisu diete koje su na ulicah naši, da su jim bratja na svem istoku i jugu nastanjena — no to nemo-gasmo činiti — da ji počmemo u knjigu uvadjat s Arpa-dom koštoje niki bratac u jednoj knjizici pokušao — naši stari su pivali o Sibirjanin Janku-Miloš Obiliću i Marku Kraljeviću, granu nemogasmo od stabla odkidat, ko to čini — taj život ugašava.

Ili valjda vam postade trnom u oku, što jedan pošten prijatelj reče : da bi vrieme bilo da i katolički učeni Asbuku upoznadu — košto oni Latinicu uče — e al to bi bio grih — koji bi u nebo vapió — ta kod nas ima još i sad taki ljudi, — skoro je jedan pokušao, koji bi hteli da bunjevca uz magjarsku i nimačku Abeciu svezanog drže, pa da s nimcom piše š—sch, a s magjarom č—ć, tj— ili ty, kod nas još i sad gdi koji misle : da se sa slavianom ko turski paša valja po tolmaću razgo-varat, ta naši žurnaliste još i sad o Srbli vadu svoje viesti iz nimački listovah, dakle to vama boli što kažemo učenom magjaru : da se sa slavianom slavianski, a učenom slavianu da se s magjarom magjarski razgovara — košto obadovjica čine kad se s nimcom sastanu — nijeli budala-ština koja se neda opisati — da bunjevci — i. t. d. koji jedan jezik sa srbi govore, — sbog slovah nepoznaju šta učeni srbi pišu — već od nimacah pitaju, nijeli to na polju prosviete veća budalaština nego ona kitajanska na političkom, kadsu širokim zidom od svieta sebe odielili — ni jeli reko sveti Pava : pokušajte svaka i koja su dobra

slidite — ona bojazan koja prolazi nikoji političara
grudi — koji su sa 30 godinah od svieta zaostali — to će
proizvest sigurno: de će se magjari donle tudjit od slavi-
anah i približavat se naručju prusah dok ji ti grleć neu-
guše, a po vašoj prosviti za bunjevce i šokece odmireno
nastaće ono, što mi sad godina reče u Subatici jedan —
učen Gospodar — kad se o preduzetju prepirasmo: šta
će te vi? dali da bunjevac živi! ako je tako — onda se
dalje nemožemo razgovarat, jel mojade želja: da se u ma-
gjarštini razlie, nastaće da će bunjevac i šokac tako iz-
čeznit, da mu se ni traga neće poznat, al kako rekoh —
neće se broj magjarah ovećat: po vašoj filosofii prosvita
bunjevačka tako mi se pričinja: ko ona jabuka na
grani smežurana — koja se razvit ni sazriat nije mogla
— s vašom filosofiom dotira će mo donle — kuda su slo-
veni došli — da će naš mili jezik izgubit sav krasan
oblik — jel valjada je kod vas liepo kad u B. i D. kažu:
neimam dosta takarmanja, kalap ti nestoji dobro — na
pinkošd me pohodi — daste već taj put nastupili lako
će te se osvidočit, samo poslušajte suknene u Zomboru
i Subatici — kako liepo kažu: danas mose dobro mu-
lotovali — toje po kapetanu tiltovano. — Po Vašoj filo-
sofii dospili smo do pukog duhovnog siromaštva da neu-
mimo knjige u ruku puka — dati. Ako nije istina a vi
iztarite ime moje iz schematizmuša kao jednog gubavca.
Ja kruh jidem al opet vam prorokujem pa baš upravo

Vama liepi Gospodine: da će te posli 30 godinah tužne
suze roniti — što sile Vaše niste obratili, da rod svoj
od propasti uzdržite, već ste prišli u tabor onih, kojisu
sve i duhovne i tvarne sile ujedinili — da trulog
starca na toj stazici sataru. Ej da sam ja prije 30
godinah imao muža, kojibi me u crkvu moje mile narod-
nosti uveo — koliku bi silu za moj rod uradio — kad
mije krv još kao u Vesuvu vrila, ne što bi ja, štogod vried-
no stvoriti umio — već što bi rodu prijatelj u moji
vršnjaci steko — a sad su ovi — dilom poumirali a di-
lom samnom zajedno ostarili. Volja ne nalazi čvrsto
orudje. To sam ja znao da me u rodu mnogi neće razumiti,
— već mnogi za dušmana — koji jim pokoj mutim smatrati
jel sam štio Jeremiu — kako ga je rod u blatu bunara
— gladnog kinio — zato što mu je savitovao: da se
s Assiriani izmiri — i nepogine; ipak nadaosam se, da će
me otvoreni bunjevački dusi shvatiti, pa će oni što ja
nemogo učiniti — no nada me je privarila, al nime
je iznevirilo osvidočenje: ; da će Vas jednoć sviest goni-
ti: Što na podizanje roda niste bratinsku ruku pružaili.
Napokon nemojte misliti da iz mene moja osoba govori,
ta je mirna, već govori duh bunjevački koji se grozi kad
gleda u dubljinu ponora tvorna i duševna, kuda ga slipog
Sliepi hoće da uvedu, vidi Bog i vidiće valjada koji još i
od zomborski i subatički Bunjevaca da istinu govorim.

Ivan Antunovich,

Bunjevački i Šokački Novina urednik.

Pridpata na člu god 3 for, na pol god 1 for, 50 nov, na četvert. 75 nov.
Izlazl svake Nedilje jedanput.
7/8 Serbin 30, 15, 7 1/2 groša.